

**СТАНОВИЩЕ НА ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД ЗА ПРИСЪЖДАНЕ
НА НАУЧНАТА И ОБРАЗОВАТЕЛНА СТЕПЕН „ДОКТОР“**

Автор на дисертационния труд: Делян Георгиев Тодев

БФ на СУ „Св. Климент Охридски“

Катедра Практическо богословие

Научна област на Висшето образование: 2. Хуманитарни науки

Професионално направление 2.4 Религия и Теология

Тема на дисертационното изследване: „УТРЕНЯТА ПРЕЗ
ЧЕТИРИДЕСЕТНИЦАТА И СТРАСТНАТА СЕДМИЦА В ЛИТУРГИЧНАТА
ПРАКТИКА НА БЪЛГАРСКАТА ПРАВОСЛАВНА ЦЪРКВА. РАЗВИТИЕ И
УТВЪРЖДАВАНЕ НА ПОСЛЕДОВАНИЕТО СПОРЕД ТИПИКА“.

Изготвил становището: свещ. доц. д-р Стоян Илиев Чиликов; Катедра
Теология, Философско – исторически факултет на ПУ „Паисий Хилендарски“.

Становището е изготвено в съответствие с изискванията на Закона за развитие на академичния състав на Република България, Правилника за неговото прилагане и Нов Правилник за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“, изменен и допълнен от АС на 26.05.2021г.

Рецензирането на материалите е съгласно заповед на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“ за назначаване на научно жури, № РД 38-566/30.11.2021г. Делян Георгиев Тодев е предоставил всички необходими документи относно процедурата за защита на дисертационния труд.

1. Данни за дисертанта и процедурата

Господин Делян Георгиев Тодев е завършил Пловдивската духовна семинария „Св. Св. Кирил и Методий“, където понастоящем е и преподавател по Литургика. Завършил е бакалавърската програма на ПУ „Св. Паисий Хилендарски“ и магистърска програма при БФ на Софийския университет. Продължава богословското си образование в докторската програма на БФ на СУ за периода 26/01/2017- 26/01/2020г. Изпълнил е Индивидуалния си

план и отчислен с право на защита. Дисертационният труд, който ми е предоставен за становище, е обсъден на заседание на катедра „Практическо богословие“ на БФ на СУ. На същото заседание е взето решение той да бъде допуснат до публична защита. На първото заседание на научното жури е избран председател и са определени авторите за съставяне на рецензии и становища. Процедурата е спазена и считам, че няма допуснати нарушения.

2. Данни за дисертацията

Дисертационният труд е с общ обем от 282 стандартни компютърни страници. Той съдържа предговор, увод, три глави, заключение и използвана литература. Библиографията обхваща общо 178 библиографски единици: на кирилица 75 източника, на латиница - 8, на новогръцки - 3 и 29 електронни издания. Дисертационният труд съдържа и Приложение, което се състои от диаграми на видовете утренно богослужение и 28 изображения на архивни ръкописи.

Текстът на дисертационното изследване е четивен, ясен и добре структуриран в три балансиращи глави. Искам да обърна внимание на прекрасната стилистика и подредено академично писане, с които се отличава съчинението.

Дисертационният труд съдържа предмет, обект, цели и задачи на научното изследване. Авторът е извел актуалността на темата на дисертацията и нейната методология. Първа глава на изследването изследва появата и развитието на типците в Църквата. Втора глава е анализ на утрината през Великопостното богослужение. В Трета глава са най-добре застъпени критическият анализ и работата с извори, което за съжаление не може да се каже за преходните две глави - в тях се използват често литургически ръководства, в които се съдържат общоизвестни научни сведения.

3. Оценка на научните приноси

Темата на научното изследване е дисертабилна. Направените изводи в изследването са правилни и са плод на задълбочен анализ на основни извори. Авторът успешно работи с основните извори по темата и особено в трета глава в направения сравнително -критичен литургичен анализ на утренното богослужение през Страстната седмица.

Известни са немалко научни трудове за типците и утрината от утвърдени чуждестранни изследователи, но авторът е реализирал своя научен принос в сравнителния анализ с литургичната практика в България. Това безспорно е научна новост, която, въпреки че се отнася само до сравнението с локалната практика в България, оценявам високо на фона на останалите дисертационни трудове. Във връзка с този научен принос на

дисертационния труд стои и друг по-малък, но заемащ важно място в по-нататъшни изследвания по темата. Авторът предлага сравнителен литургичен анализ на традиционните български издания на Типика (ТипНео, ТипЖек, ТипНей и ТипНик) със съвременната практика на БПЦ и последното му издание. Друга изключителна рядкост за съчинение от подобен вид в богословската наука в България е работата с архивни материали. Направен е анализ на неизследваните досега и непубликувани архиви на Светия Синод на БПЦ–БП по отношение на стабилизирането и утвърждаването на Типика в съвременната българска практика.

4. Критични бележки и препоръки

1. Предложеният за защита дисертационен труд няма изследователска теза, което придава отчасти описателен характер на съчинението и намалява неговия приносен характер.

2. Методологията използвана в съчинението е правилно описана в увода, но не е използван химнографски метод, както и да го разбира авторът.

3. В анализа на типичите в първа глава не е изведена добре разликата между катедралното и монашеско богослужение. Авторът акцентира само на местната литургична практика в България съпоставена с монашеските типичи.

4. В първите две глави авторът решава поставените задачи предимно с помощта на няколко основни литургически пособия и лекционни курсове без да използва трудовете на о. Робърт Тафт и о. Михаил Аранц (Taft, R. *The Liturgy of the Hours in East and West. The Origins of the Divine Office and its Meaning for Today. Second Revised Edition* (Collegeville: The Liturgical Press 1993) xix + 421 pp (2nd, revised ed. of no. 106; Неделята във византийската традиция,” *Вселена/ Οἰκουμένη* (Sofia, Bulgaria) 2 (1994) 73-94; *The Byzantine Rite-A short History*; Arranz, M: *Grand etapes de la liturgie byzantine. Palestine-Byzance-Russie: Essai d'aperçu historique*; *История византийского Типикона: "Око церковное.....)*. Дори авторът на текста да не е съгласен с изследванията на Тафт и Аранц, те трябва да бъдат познани.

Използването само на общопознатите литургически пособия в България довежда до ограничаване на научната стойност на изследването и допускането на неволни фактологически грешки. Например: Богородичният акатист, който безспорно е част от Великопостното богослужение, е представен доста непълно. Освен това се приема, че времето на възникването му е след обсадата на Града от „арабите и сарацините“ при император Ираклий (с.98). В действителност акатистът възниква много по-рано (431г.-530г.), а вторият преамбюл на кондака е от времето на обсадата от аварите през 626г. Вж.

Чиликов, Ст. Христологичната теотокология на Богородичния акатист, CHURCH STUDIES, 2015.

5. Диаграмите на часовете през Великия пост са поместени в съдържателната част на Втора глава. Тяхното място е в Приложението на труда, който при всички случаи е твърде обемист за подобен род изследвания.

5. Данни за автореферата. Публикации и участие в научни форуми.

Авторефератът е съставен съгласно изискванията и коректно отразява съдържанието на дисертационния труд. Не мога да коментирам научните публикации на дисертанта във връзка с предложения дисертационен труд, защото такива не са ми били предоставени.

Накрая бих искал да споделя личните ми впечатления от Делян Тодев. Преподавал съм му в бакалаварската програма по Теология на ПУ „Паисий Хилендарски“ и съм с отлични впечатления. Мисля, че подобен дисертационен труд е чудесен завършек на неговото богословско образование и го доказва като специалист по дисциплината, която е натоварен да преподава в Пловдивската духовна семинария.

6. Заключение

Считам убедено, че дисертационният труд отговаря на необходимите научни критерии за подобен род научни изследвания. Затова заявявам категорично, че ще гласувам положително по процедурата на Делян Тодев за присъждане на ОНС „Доктор“ по професионално направление 2.4 Теология.

22.02.2022г.

свещ. доц. д-р Ст. Чиликов

София